

ساخت آغازگری - پایان‌بخشی در بندهای خبری نوشتار فارسی‌آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی: تحلیلی بر پایه‌ی دستور نظام‌مند - نقش‌گرا

حمیده پولادستون*

محمدباقر میرزایی حصاریان**، لیلا گل‌پور***

چکیده

مسئله اصلی پژوهش حاضر تعیین وضعیت ساخت آغازگری - پایان‌بخشی در بندهای خبری نوشتار فارسی‌آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی و هم‌چنین تعیین وضعیت نشان‌داری این بندهاست. پژوهش پیش‌رو از نوع توصیفی - تحلیلی و پیکره‌بنیاد است. پیکره پژوهش دربرگیرنده ۴۹ نمونه از نوشتار فارسی‌آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی از سیزده ملیت در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و چهارچوب نظری کار دستور نظام‌مند - نقش‌گرای هلیدی است. برای انجام پژوهش ابتدا ساخت آغازگری - پایان‌بخشی در بندهای خبری نوشته‌های فارسی‌آموزان بررسی شده است، آن‌گاه انواع آغازگرها از نظر متنی، بینافردی، و تجربی بودن تعیین شده‌اند. سپس آغازگرهای نشان‌دار یا بی‌نشان مشخص شده‌اند. داده‌ها و نتایج بیان‌گر آن است که بسامد به‌کارگیری آغازگرهای

---

* کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی (ره)، قزوین، ایران (نویسنده مسئول)، hamidep9@gmail.com

** استادیار آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی (ره) قزوین، ایران، mb.mirzaei@plc.ikiu.ac.ir

*** استادیار آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام‌خمینی (ره) قزوین، ایران، niyayesh_l@yahoo.com.au

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۲۰

مرکب و ساده با هم برابرند (هرکدام ۴۳ درصد) و آغازگر بندی ۱۴ درصد آغازگرها را تشکیل می‌دهد. از بین آغازگرهای مرکب، آغازگر متنی - تجربی (۸۷/۴۳ درصد) بیش‌ترین فراوانی را داشته است. هم‌چنین نتایج مؤید بی‌نشان بودن بیش‌تر آغازگرها (۸۱ درصد) در بندهای خبری نوشته‌های فارسی آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی و هم‌چنین تفاوت بسامد به‌کارگیری آغازگرهای بی‌نشان در بندهای خبری در نوشتار فارسی آموزان با ملیت‌های گوناگون است.

کلیدواژه‌ها: آغازگر، پایان‌بخش، نشان‌دار، بی‌نشان، بند خبری، فارسی‌آموز غیرایرانی، دستور نظام‌مند - نقش‌گرا.

۱. مقدمه و بیان مسئله

دبیرمقدم (۱۳۸۳: ۹) سه تفکر غالب در زبان‌شناسی نظری امروز را زبان‌شناسی صورت‌گرا (formal linguistics)، زبان‌شناسی نقش‌گرا (functional linguistics)، و زبان‌شناسی شناختی (cognitive linguistics) می‌داند که از سه منظر مختلف، زبان را مورد مطالعه قرار داده‌اند و هر یک زیرمجموعه‌هایی را شامل می‌شوند که وجه اشتراک هر مجموعه به ترتیب تلقی زبان، به‌عنوان «نظامی ساخت‌بنیان و ریاضی‌گونه»، «نظامی برای ایجاد ارتباط»، و «نظامی شناختی»، است.

هرچند هر یک از نظریات فوق چهارچوب نظری قابل‌قبولی برای انجام پژوهش‌های زبانی به‌شمار می‌آیند، به‌دلیل آن‌که دستور نظام‌مند - نقش‌گرای (systemic-functional grammar) هلیدی چهارچوبی بسیار توصیفی و کاربردی را برای مطالعه گفتمان و دسته‌بندی انواع گفتمان‌ها (شامل متون آموزشی، ادبی، و گفت‌وگویی) به‌دست داده است، می‌تواند برنامه‌ریزان زبان را به‌طرحی هدف‌دار برای آموزش زبان در سطح ملی رهنمون سازد، تهیه و تدوین مطالب آموزشی را جهت‌دار کند، و ارزش‌یابی آموخته‌های زبان‌آموزان را نیز هماهنگ با آن اهداف و جهت‌ها طرح‌ریزی کند (دبیرمقدم ۱۳۸۴).

هنگامی که به نوشته‌ای از منظر فرانقش متنی (textual metafunction) پرداخته می‌شود، آغازگری و پایان‌بخشی آن مورد بحث قرار می‌گیرد. آگاهی مدرس زبان فارسی از ساخت آغازگری - پایان‌بخشی (thematic structure)، که قسمتی از دانش زبان‌شناسی است، به شناخت بهتر و کامل‌تر زبان فارسی و به‌دنبال آن به تهیه مواد آموزشی، تدریس محتوای آموزشی، و نیز سنجش دانش و مهارت زبانی فارسی‌آموزان کمک می‌کند. از این‌رو، بررسی ساخت آغازگری - پایان‌بخشی در نوشته‌های فارسی‌آموزان غیرایرانی اهمیت دارد.

ساخت آغازگری - پایان بخشی در بندهای خبری (declarative clause)، پرسشی، تعجبی، و امری ویژگی‌های متفاوتی دارد و به نظر می‌رسد این ساخت در نوشته‌های فارسی آموزان خارجی نیز ویژگی‌های خاص و منحصر به فردی داشته باشد. برای اطلاع دقیق از این ویژگی‌ها، در این پژوهش تلاش می‌شود تا ساخت آغازگری - پایان بخشی در بندهای خبری نوشتار تعدادی از فارسی آموزان غیرایرانی بررسی شود. پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از: ۱. ساخت آغازگری - پایان بخشی در بندهای خبری نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی چگونه است؟ ۲. آغازگرها (theme) از نظر نشان‌داری (markedness) بندهای خبری نوشته‌های فارسی آموزان غیرایرانی چه ویژگی‌هایی دارند؟ ۳. بسامد استفاده از آغازگرهای ساده (experiential theme) و آغازگرهای مرکب (multiple theme) در بندهای خبری نوشته‌های فارسی آموزان غیرایرانی چگونه است؟ ۴. کدام یک از آغازگرهای مرکب بیش‌ترین درصد را در نوشتار فارسی آموزان به خود اختصاص می‌دهند؟

باتوجه به این که موضوع آغازگر - پایان بخش و وضعیت نشان‌داری در لایه فرانش متنی در دستور نظام‌مند - نقش‌گرا بررسی و تحلیل می‌شود، بهتر است به مبانی نظری تحقیق در چهارچوب مورد نظر بپردازیم.

۲. مبانی نظری پژوهش

۱.۲ دستور نظام‌مند - نقش‌گرای هلیدی

بر اساس دستور نظام‌مند - نقش‌گرای هلیدی، در هر بند سه فرانش قابل تفکیک است: الف. فرانش تجربی (experiential metafunction)، ب. فرانش بینافردی (interpersonal metafunction)، پ. فرانش متنی (textual metafunction). به عقیده هلیدی (Halliday 1994)، یکی از سه طبقه معنی قابل تشخیص برای زبان آن دسته از معانی است که از زبان برای بیان تجربه‌های خود در مورد جهان خارج، درون ذهن، شرح وقایع، وضعیت‌ها، و عناصر موجود در آن‌ها بهره می‌جویم. از این دسته از معانی به فرانش تجربی یاد می‌شود. در فرانش تجربی، معنی محتوایی و تحت‌اللفظی مورد توجه قرار می‌گیرد که با تجربه‌های ما از جهان بیرون و درون مرتبط است و تجلی‌گاه آن «بند» تلقی می‌شود. تجربه‌های دنیای درون و بیرون انسان و آنچه در دنیای درون و ضمیر خودآگاه وجود دارد (احساسات، تخیل، و ادراک) متفاوت است، چراکه تجربه‌های بیرونی می‌توانند شامل فعالیت‌ها، حوادث، و وقایعی باشند که خود مردم با دیگران آن‌ها را انجام

می‌دهند، ولی تجربه‌های درونی به نوعی تکرار تجربه‌های بیرونی و ثبات واکنش به آن تلقی می‌شوند و طبقه‌بندی‌شان به مراتب دشوارتر از طبقه‌بندی تجربه‌های بیرونی است (نبی فر ۱۳۹۲: ۱۲۴).

آن دسته از معانی که از زبان برای تعامل با افراد، ثبات، و تأثیرگذاری در رفتارهای آن‌ها و بیان دیدگاه خودمان درخصوص مسائل جهان، استنباط، یا تغییر آن‌ها بهره می‌جویم، یکی دیگر از سه طبقه معنی قابل تشخیص برای زبان است که فرانشس بینافردی نامیده می‌شود (Halliday and Matthiessen 2004: 83). فرانشس بینافردی به حفظ، تثبیت، و تنظیم روابط اجتماعی برمی‌گردد، به طوری که بخشی از هر متن باید به کنش متقابل افرادی دلالت داشته باشد که درگیر ارتباط‌اند.

فرانشس متنی همواره با ساختن متن مرتبط است و برای مخاطب آشکار می‌سازد که چگونه پیام‌ها منتقل می‌شوند و ارتباط میان پیام‌های کنونی با آنچه پیش‌تر ذکر شد چیست. زبان، به وسیله این فرانشس، می‌تواند مقتضیاتی را برآورده سازد که از آن انتظار می‌رود. هلیدی و متیسن (ibid.) این دسته از معانی را فرانشس متنی می‌نامند، چراکه با ایجاد متن سروکار دارند. از طریق این فرانشس است که زبان با خودش و با موقعیت رابطه برقرار می‌کند، گفتمان مجال وجود می‌یابد، بدین وسیله است که گوینده یا نویسنده می‌تواند متن تولید کند، و شنونده یا خواننده متن را دریابد. ما با استفاده از زبان به سازمان‌دهی پیام‌های خود به گونه‌ای می‌پردازیم که نشان دهیم چگونه این پیام‌ها با پیام‌های دیگر و بافت گسترده‌تری که موردنظرمان است، هماهنگ می‌شوند. تامپسون این دسته از معانی را به‌عنوان فرانشس متنی مطرح کرده است (Thompson 2014: 163).

در فرانشس متنی، هریک از عناصر موجود در بند جزئی از یکی از دو نقش «آغازگر» یا «پایان‌بخش» به‌شمار می‌روند. ساخت آغازگری- پایان‌بخشی ساختار چینش سازه‌ها از نظر گوینده است. آغازگر عنصری است که به‌منزله نقطه حرکت پیام به‌کار می‌رود و جهت‌گیری بند درون متن را مشخص می‌کند. باقی‌مانده پیام و قسمتی که آغازگر در آن گسترش می‌یابد، پایان‌بخش (rheme) نامیده می‌شود (Halliday and Matthiessen 2004: 64). درابتدا تربستکوی (Trubetzkoy 1939) و یاکوبسن (Yakobson 1941) مفهوم نشان‌داری را در مکتب پراگ مطرح کردند. پدیده نشان‌دار (marked) پدیده‌ای است که مخالف یک اصل جهانی نسبی (گرایش عمومی) زبان است و فاصله‌گرفتن از شکل خنثی است، درحالی‌که صورت بی‌نشان (unmarked) با اصول جهانی (اعم از این‌که مطلق یا نسبی باشند) هم‌خوانی دارد. اصطلاح «بی‌نشان» را می‌توان معادل «باقاعده» و

«عادی» دانست و اصطلاح «نشان‌دار» را معادل «بی‌قاعده» و «استثنایی» در نظر گرفت (عرب زوزنی و پهلوان‌نژاد ۱۳۹۲: ۱۹۵-۱۹۶).

۲.۲ آغازگر

آغازگر نقطهٔ عزیمت پیام و اولین سازهٔ بند است. پایان‌بخش باقی‌ماندهٔ پیام است و همان است که آغازگر در آن بسط و گسترش می‌یابد (Halliday and Matthiessen 2004: 90-91). تامپسون آغازگرها را یکی از مهم‌ترین جنبه‌های زبانی می‌داند که براساس آن‌ها می‌توان دریافت چگونه سخن‌وران زبان پیام‌های موردنظرشان را به شکل دل‌خواه قالب‌بندی می‌کنند (Thompson 2014: 145). وی آغازگر یک بند را اولین قسمت تشکیل‌دهندهٔ بند می‌داند. از نظر او، در انتخاب نقطهٔ شروع برای یک بند، متکلمان چیزی را انتخاب می‌کنند که به مخاطبان نشان امکان اتصال آن بند به بندهای قبلی را بدهند تا ببینند چگونه اطلاعات آتی، که در بقیهٔ جمله خواهند آمد، احتمال تطابق با چیزی را دارند که قبل‌تر آمده است. نکتهٔ مهم در ساخت آغازگری این است که این ساخت‌گوینده‌محور است. بدین معنا که گوینده جایگاه آغازگر و پایان‌بخش را تعیین می‌کند و تصمیم می‌گیرد که کدام سازه آغازگر و کدام پایان‌بخش باشد و مخاطب در واقع پیرو چیشش گوینده است (Halliday and Matthiessen 2004: 136).

۳.۲ شناسایی آغازگر در بندهای خبری

بند خبری ساده‌ترین نوع بندی است که در آن آغازگر معمولاً به سادگی شناسایی می‌شود. در بیش‌تر موارد، در چنین بندهایی آغازگر و فاعل دستوری یکی است. فاعل دستوری آغازگر عادی در بندهای خبری است. در چنین مواردی آغازگر از نوع بی‌نشان است، اما گاهی چنان‌چه دلایل کافی برای عدم انتخاب فاعل دستوری به‌عنوان آغازگر وجود داشته باشد، جزء دیگری از بند به‌عنوان آغازگر انتخاب خواهد شد که به آن آغازگر نشان‌دار می‌گویند (Thompson 2014: 148). در مثال ۱،^۱ «من» فاعل دستوری بند است و به‌عنوان نقطهٔ آغازین بند استفاده شده است. بنابراین، به‌عنوان آغازگر بی‌نشان شناخته می‌شود.

۱.

من
آغازگر

در چین بیست سال زندگی کردم.
پایان‌بخش

فاعل می‌تواند نسبتاً گسترده باشد. برای مثال، اگر یک گروه اسمی در نقش فاعل باشد، در این مورد، کل گروه اسمی آغازگر تلقی می‌شود. به عبارت دیگر، فاعل نیز می‌تواند ترکیب گروه اسمی باشد که نقش فاعل را ایفا می‌کند. ترکیب کل گروه جزء تشکیل‌دهنده بند واحد است، پس به عنوان آغازگر عمل خواهد کرد (ibid.). در برخی از موارد، مانند مثال ۲، فاعل می‌تواند واژگون مرتبه باشد.

۲.

کسانی که تحصیل کرده هستند،	به کشورشان زیاد کمک می‌کنند تا بهتر شود.
آغازگر	پایان بخش

نوع دیگر جزء سازه که می‌تواند به جای آغازگر در بندهای خبری استفاده شود، ادات است. برخلاف فاعل و متمم، که معمولاً با ترتیب نسبتاً ثابتی در رابطه با گزاره جا می‌گیرند، جایگاه ادات انعطاف‌پذیر است و ادات می‌توانند در جایگاه آغازگر قرار بگیرند (بنگرید به مثال ۳)، بدون این که جمله در مقایسه با انتخاب فاعل به عنوان آغازگر، غیرعادی، یا نشان‌دار به نظر برسد. همان‌طور که آغازگرهای فاعلی می‌توانند طولانی باشند، این امر برای ادات هم می‌تواند صادق باشد (ibid.: 149).

۳.

در جهان امروز،	هر کشور مشکل‌ها دارد.
آغازگر	پایان بخش

۴.۲ آغازگر در ترکیبات بندی

وقتی که بند وابسته پیش از بند مستقل قرار می‌گیرد، به عنوان آغازگر عمل می‌کند. این موضوع برای هر دو نوع بند خودایستا (finite clause) و ناخودایستا (non-finite clause) اعمال‌شدنی است. مثال ۴ نمونه‌ای از کاربرد آغازگر در ترکیبات بندی است.

۴.

وقتی یک فرد می‌خواهد ازدواج کند،	باید دختر خوب انتخاب کند تا با هم بهترین معلم‌ها باشند.
آغازگر	پایان بخش

هنگامی که بند پایه در ابتدای جمله می‌آید (مثال ۵)، آغازگر آن بند به عنوان آغازگری برای تمام آن ترکیب محسوب می‌شود که شامل بند وابسته نیز می‌شود (Thompson 2014: 160).

من
آغازگر

می دانم که لبنان مشکل های زیادی دارد.
پایان بخش

۵.۲ انواع آغازگرها

هر بند درحقیقت دربردارنده سه لایه معنای تجربی، متنی، و بینافردی است. اجزای واژگانی مانند ربط دهنده ها و ادات قیدی، که اصولاً معناهای بینافردی و متنی را توصیف می کنند، نقش «جای گذاری» محتوا را دارند و نشان می دهند که چگونه آن محتوا از نظر انسجامی با محتوای اطرافش متناسب است. اجزای متنی و بینافردی چگونگی عملکرد فرایند تناسب و انسجام را نشان می دهند، ولی مشخص کننده آن چه قرار است متناسب شود، نیستند. به منظور این که ببینیم چه چیزی قرار است متناسب شود و نقطه آغاز واقعی کدام است، به عاملی از محتوای تجربی بند نیاز داریم. اگر هر چیزی قبل از آغازگر تجربی (experiential theme) بیاید، خواه اجزای متنی (textual) و خواه بینافردی (Interpersonal) باشد، قسمتی از آغازگر خواهد بود. به این نوع آغازگر «آغازگر چندگانه یا مرکب» می گویند (ibid.: 163-164). مثال ۶ نمونه هایی از کاربرد آغازگر چندگانه یا مرکب است.

آغازگر متنی	آغازگر بینافردی	آغازگر تجربی	پایان بخش
بالآخره	باید	همه افراد	سعی کنند تحصیلاتشان را ادامه دهند.
-	باید	والدین	بر ارتباطات اجتماعی فرزندشان نظارت کنند.
به این علت	-	فرزندشان	به آنها اعتماد می کنند.

۳. پیشینه پژوهش

صفایی اصل و صحرایی (۱۳۹۶) ساخت آغازگری در دو زبان فارسی و انگلیسی را به لحاظ رده شناختی مورد مطالعه قرار داده اند. نتایج پژوهش ایشان نشان می دهد: ۱. هر دو زبان فارسی و انگلیسی دارای ساخت آغازگری- پایان بخشی یک سان اند، ۲. هر دو با آغازگرهای بی نشان و نشان دار به یک شکل برخورد می کنند، ۳. هر دو نوع آغازگر ساده و مرکب را دارند، ۴. با عناصر سازنده آغازگر مرکب به یک شکل برخورد می کنند. رضاپور و سلطان احمدی (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی انواع آغازگر و توزیع آنها در کتاب های

آموزش زبان فارسی سطح متوسط و پیشرفته پرداختند. نتیجه حاصل از این پژوهش نشان داد که توزیع آغازگرها در متون آموزش زبان فارسی به ترتیب شامل آغازگر بی‌نشان ۸۰/۲۵ درصد، متنی ۷۸ درصد، مرکب ۶۶/۵ درصد، ساده ۳۳/۵ درصد، نشان‌دار ۱۹/۷۵ درصد، و بینافردی ۸/۵ درصد است. عرب زوزنی و پهلوان‌نژاد (۱۳۹۲) به بررسی آغازگر نشان‌دار و بی‌نشان در کتاب‌های انگلیسی مقطع متوسطه در ایران، براساس رویکرد نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی، پرداختند. نتیجه تحلیل متون ذکرشده مشخص کرد که نسبت بسامد بندهای با آغازگر نشان‌دار از پایه پایین‌تر به بالاتر افزایش نداشته و حتی در پایه اول بیش‌تر بوده است. کاظمی و افراشی (۱۳۹۱) در پژوهشی دیگر بخشی از متون علمی فیزیک را در دو زبان فارسی و انگلیسی، از منظر فرانش متنی، بررسی کردند. نتایج پژوهش ایشان بیان‌گر آن بود که میزان وقوع آغازگر ساده در کل پیکره بیش از آغازگر مرکب (۵۸ درصد در برابر ۴۲ درصد) و آغازگر بی‌نشان بیش از آغازگر نشان‌دار (۸۱ درصد در برابر ۱۹ درصد) بوده است. رستم‌بیک تفرشی و رضانی واسوکلابی (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی انواع آغازگر و توزیع آن‌ها در بیان نوشتاری دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی شهر تهران در مقاطع و پایه‌های تحصیلی مختلف برمبنای فرانش متنی معرفی شده در رویکرد نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی پرداختند. آن‌ها از این پژوهش نتیجه گرفتند که آغازگر فاعلی غیرمحدوف در پایه‌های تحصیلی مختلف پررخدادترین آغازگر است (۶۱ درصد). آغازگر فاعلی محذوف در ۳۴ درصد بندها و آغازگر متنی نیز در ۲۳ درصد بندها مشاهده شد. بسامد رخداد سایر انواع آغازگرها هریک کم‌تر از ۳ درصد بود. استفاده از آغازگر مرکب در ساختار بند، که یکی از ملاک‌های پیچیدگی بند نیز به‌شمار می‌رود، با بالاترین پایه تحصیلی، افزایش چشم‌گیری داشت.

دستجردی کاظمی (۱۳۹۰) گفتار کودکان شش‌ساله فارسی‌زبان تهرانی را در قالب نظریه نظام‌مند-نقش‌گرا از منظر فرانش متنی این نظریه بررسی کرده است. این پژوهش نشان داد که ۹۰ درصد از بندهای گونه گفتاری زبان فارسی در کودکان ساده و ۱۰ درصد دیگر مرکب‌اند. میزان بروز آغازگرهای تجربی نشان‌دار ۱۸ درصد و میزان کاربرد آغازگرهای مرکب ۳۰ درصد بوده است. در توالی‌های آغازگرهای مرکب این سلسله‌مراتب مشاهده شده است: متنی-تجربی (۹۸ درصد)، بینافردی-تجربی (۱/۵ درصد)، متنی-بینافردی-تجربی (۱ درصد). آغازگر متنی در ۹۸ درصد از آغازگرهای مرکب به‌کار رفته بود و کاربرد آغازگر بینافردی در آغازگرهای مرکب تنها ۲ درصد بوده است. فهیم‌نیا (۱۳۸۹) در پژوهشی به توصیف و تحلیل نقش‌گرایانه آغازگر، از منظر رویکرد هلیدی، در متن کتاب‌های فارسی و انشای دانش‌آموزان دبستان پرداخته است. یافته‌های این پژوهش نشان

داد که در متن کتاب‌های فارسی بخوانیم گرایش غالب در کاربرد آغازگر ساده و بی‌نشان است و نه مرکب و نشان‌دار.

نیک‌نام (۱۳۷۹) در پژوهشی با انتخاب تعدادی متن از داستان‌های کوتاه و متون علمی از گرایش‌های مختلف کشاورزی، اقتصاد، حسابداری، بیمه، و پزشکی آن‌ها را توصیف و مقایسه کرده تا تفاوت‌های دستوری و معنایی - واژگانی آن‌ها را مشخص کند. یافته‌های پژوهش بیان‌گر آن است که در متون ادبی - داستانی تعداد آغازگرهای ساده بیش‌تر از آغازگرهای مرکب است، ولی در متون علمی، تعداد آغازگرهای مرکب بیش از آغازگرهای ساده است. هم‌چنین، تعداد آغازگرهای متنی در هر دو گفتمان‌گونه بیش‌تر از آغازگرهای بینافردی بود. یافته دیگر آن‌که فراوانی آغازگر بینافردی متون علمی از متون داستانی - روایتی چشم‌گیر بود. قادسی (Ghadessy 1995) آغازگر بندهایی از نثر علمی، داستان، زندگی‌نامه، سرمقاله، و اسناد رسمی را از نظر مؤلفه‌های دستوری مانند آغازگرهای ساده/ مرکب، متنی، بینافردی، توالی آغازگرها، و هم‌چنین از نظر مؤلفه‌های معنایی مانند زمان و مکان موردبررسی قرار داده و نتیجه گرفته که کاربرد آغازگر مرکب بیش‌تر از آغازگر ساده و استفاده از آغازگر متنی بیش‌تر از آغازگر بینافردی بوده است.

هادی‌زاده و قطره (۱۳۹۵) در پژوهشی، با هدف بررسی انواع آغازگر در کتاب‌خواندن و درک مطلب فارسی ویژه فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان، دریافته‌اند به‌طور کلی آغازگر بی‌نشان و ساده در پیکره متنی درصد بالاتری دارد و این موجب آسانی و روانی درک جملات در نظر فارسی‌آموزان می‌شود. ایشان یادآور شده‌اند که بیش‌تر بودن آغازگرهای متنی از آغازگرهای بینافردی ویژگی سبکی متن را نشان می‌دهد.

با مطالعه پژوهش‌های یادشده، ملاحظه می‌شود که هیچ‌یک از آن‌ها به بررسی انواع آغازگرها از نظر نشان‌داری و نوع آغازگری (ساده یا مرکب) در نوشتار فارسی‌آموزان غیرایرانی، براساس فرانتش متنی دستور نظام‌مند - نقش‌گرای هلیدی، پرداخته‌اند.

۴. روش‌شناسی

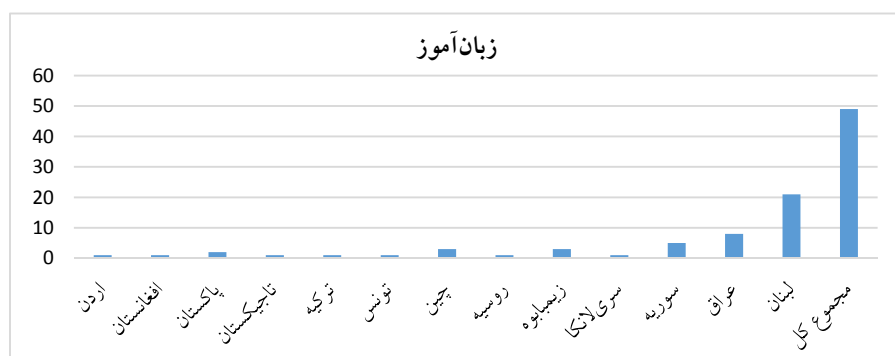
پژوهش حاضر از نظر روش از نوع توصیفی - تحلیلی و از حیث هدف از نوع کاربردی است. داده‌های تحقیق برپایه پیکره‌ای شامل نوشتار زبان‌آموزان است که توسط خود پژوهش‌گر جمع‌آوری و تحلیل شده است. پیکره پژوهش دربرگیرنده ۴۹ نوشتار از فارسی‌آموزان غیرایرانی است که در آزمون پایان دوره تکمیلی، در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، درباره یکی از چهار موضوع «نقش پدر و مادر

در زندگی فرزندان»، «تحصیل»، «کاهش مطالعه»، و «فناوری» انشا نوشته‌اند و شامل ۹۰۱ بند است. فارسی‌آموزان دوره تکمیلی افرادی هستند که ۳۲ هفته و هر هفته بیست ساعت آموزشی برای مهارت‌های چهارگانه شنیدن، خواندن، صحبت کردن، و نوشتن در مجموع ۶۴۰ ساعت آموزشی در کلاس‌های حضوری شرکت کرده‌اند. با در نظر گرفتن کیفیت، کمیت برنامه آموزشی، و ویژگی فردی فارسی‌آموزان می‌توان سطح این دوره زبانی را معادل سطح فرامیانی (B2) در چهارچوب مرجع مشترک اروپا در نظر گرفت.

برای انجام پژوهش، ابتدا ساخت آغازگری- پایان‌بخشی در بندهای خبری نوشته‌های فارسی‌آموزان بررسی شد. سپس انواع آغازگرها از نظر متنی، بینافردی، و تجربی بودن تعیین شدند. آن‌گاه از بین آغازگرها انواع آغازگرهای نشان‌دار یا بی‌نشان مشخص شدند. البته به علت اشتباهات دستوری فراوان در نوشتار فارسی‌آموزان، برپایه دریافت فهم پژوهش‌گر از نوشته‌ها، کار تحلیل انجام شد. در پایان، داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از آمار توصیفی ارائه شدند و پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش موردبررسی قرار گرفتند.

۱.۴ اطلاعات جمعیت‌شناختی

همان‌طور که در نمودار ۱ ملاحظه می‌شود، در مجموع از نوشتار ۴۹ فارسی‌آموز غیرایرانی از سیزده کشور استفاده شده است. تعداد و ملیت فارسی‌آموزان به ترتیب فراوانی عبارت‌اند از: ۲۱ فارسی‌آموز لبنانی، هشت فارسی‌آموز عراقی، پنج فارسی‌آموز سوریه‌ای، سه فارسی‌آموز زیمبابوه‌ای، سه فارسی‌آموز چینی، دو فارسی‌آموز پاکستانی، یک فارسی‌آموز اردنی، یک فارسی‌آموز افغانستانی، یک فارسی‌آموز ترکیه‌ای، یک فارسی‌آموز تونس، یک فارسی‌آموز روسیه‌ای، و یک فارسی‌آموز سری‌لانکایی.

نمودار ۱. کشور و تعداد فارسی‌آموزان

۵. ارائه و واکاوی داده‌ها

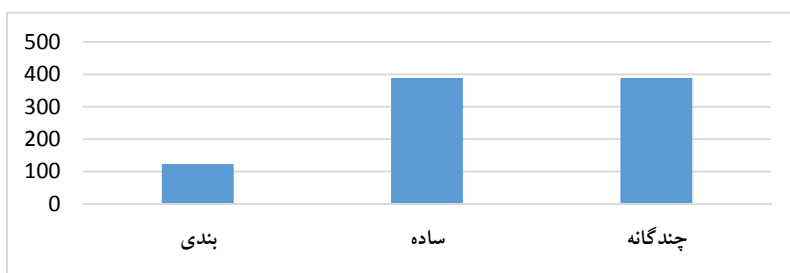
در این قسمت، داده‌های مربوط به بندهای خبری نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی تحت عناوین آغازگرهای ساده، مرکب، و بندی، آغازگرهای نشان‌دار و بی‌نشان، و توزیع ملیتی آغازگرها مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند.

۱.۵ آغازگرهای ساده، مرکب، و بندی

بررسی داده‌های حاصل از نوشته‌های فارسی آموزان (جدول ۱، نمودار ۲) نشان می‌دهد که از مجموع ۹۰۱ آغازگر، تعداد ۱۲۳ آغازگر معادل ۱۴ درصد از نوع بندی، تعداد ۳۸۹ آغازگر معادل ۴۳ درصد از نوع مرکب است. مشاهده می‌شود که میزان استفاده از آغازگر ساده و آغازگر مرکب با هم برابر است.

جدول ۱. فراوانی آغازگرها

مجموع تعداد آغازگرها و فراوانی نسبی	نوع آغازگرها		
	بندی	ساده	مرکب
۹۰۱	۱۲۳(۱۴٪)	۳۸۹(۴۳٪)	۳۸۹(۴۳٪)

نمودار ۲. فراوانی آغازگرها

مثال‌های ۷، ۸ و ۹ نمونه‌هایی از آغازگرهای مرکب، ساده، و بندی را در نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی نشان می‌دهند.

۷.

کشور	آغازگر مرکب	پایان‌بخش
پاکستان	و یک مادر	نمی‌تواند تنهایی به کودک محبت پدر بدهد.
پاکستان	یعنی مادر و پدر	روی زندگی فرزندان‌شان خیلی تأثیر می‌گذارند.
پاکستان	و هیچ کسی	به آن‌ها احترام نمی‌گذارد.
لبنان	یعنی باید Ø	به مطالعه علاقه داشته باشند.

۸.

کشور	آغازگر ساده	پایان‌بخش
سری‌لانکا	آن‌ها	گل‌های آینده هستند.
سوریه	این بیماری‌ها	درمان خاصی ندارند.
سوریه	رشد و پیشرفت هر کشور	با درس خواندن افراد جامعه ارتباط مستقیم دارند.
عراق	بیش‌تر وسایل و ابزارهای پیشرفته	بر روی کودکان و فرزندان تأثیر دارند.
لبنان	لبنان	کشورم است.

۹.

کشور	آغازگر بندی	پایان‌بخش
زیمبابوه	وقتی آن‌ها با فرزندان‌شان حرف می‌زنند،	بچه‌هایشان یاد می‌گیرند.
سوریه	وقتی که درسی تمام می‌شود،	به کشورم برمی‌گردم.
عراق	هر انسانی که بخواهد پیشرفت علمی داشته باشد،	باید سعی کند.
لبنان	اگر بتوانم	همه مشکل‌ها را حل می‌کنم.

بررسی داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که از مجموع ۳۸۹ آغازگر مرکب، تعداد ۳۴۴ آغازگر متنی - تجربی معادل ۳۸ درصد کل آغازگرها، تعداد سی آغازگر متنی - بینافردی - تجربی معادل ۳ درصد کل آغازگرها، و تعداد پانزده آغازگر بینافردی - تجربی معادل ۲ درصد کل آغازگرهاست.

جدول ۲. فراوانی آغازگرهای مرکب از کل آغازگرها

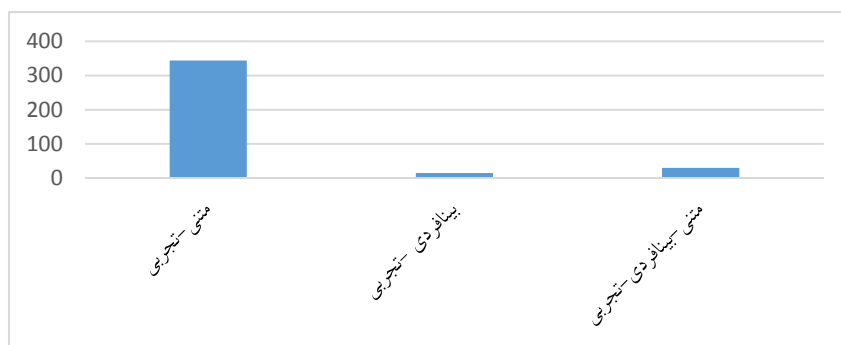
مجموع آغازگرهای مرکب	آغازگر مرکب		
	متنی - تجربی	بینافردی - تجربی	متنی - بینافردی - تجربی
۳۸۹ (٪۴۳)	۱۵ (٪۲)	۳۰ (٪۳)	۳۴۴ (٪۳۸)

ساخت آغازگری- پایان بخشی در بندهای خبری نوشتار ... ۵۵

بررسی داده‌های جدول ۳ و نمودار ۳ نشان می‌دهد که از مجموع ۳۸۹ آغازگر مرکب، تعداد ۳۴۴ آغازگر متنی- تجربی معادل ۸۸/۴۳ درصد، تعداد سی آغازگر متنی- بینافردی- تجربی معادل ۷/۷۱ درصد، و تعداد پانزده آغازگر بینافردی- تجربی معادل ۳/۸۵ درصد آغازگرهای مرکب را تشکیل می‌دهند.

جدول ۳. فراوانی آغازگرهای مرکب

مجموع آغازگرهای مرکب	آغازگر مرکب		
	متنی- بینافردی- تجربی	بینافردی- تجربی	متنی- تجربی
۳۸۹(٪۱۰۰)	۳۰(٪۷/۷۱)	۱۵(٪۳/۸۵)	۳۴۴(٪۸۸/۴۳)

نمودار ۳. فراوانی آغازگرهای مرکب

مثال ۱۰ نمونه‌هایی از آغازگرهای مرکب را در نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی نشان می‌دهد.

۱۰.

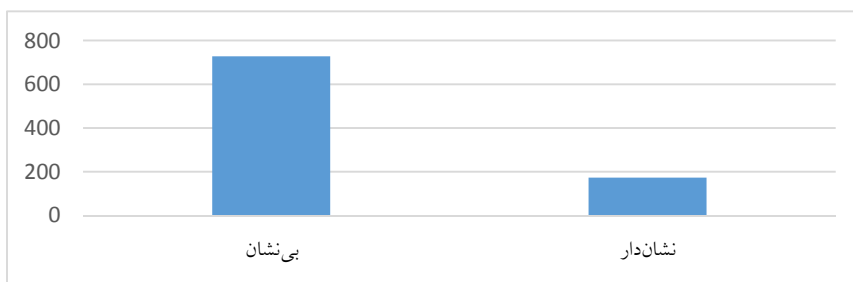
کشور	آغازگر متنی	آغازگر بینافردی	آغازگر تجربی	پایان بخش
روسیه	و	-	بچه	در این محیط اولین درس‌هایش را یاد می‌گیرد.
زیمبابوه	به بیان دیگر	-	والدین	از ابتدای زندگی اولین معلم‌های فرزندشان هستند.
سوریه	بنابراین	معمولاً	حکومت‌ها	برای زیاد شدن این افراد، دانشگاه‌های زیادی را می‌سازند.

۲.۵ آغازگرهای نشان‌دار و بی‌نشان

بررسی داده‌های جدول ۴ و نمودار ۴ نشان می‌دهد که از مجموع ۹۰۱ آغازگر، تعداد ۷۲۸ آغازگر معادل ۸۱ درصد از نوع آغازگر بی‌نشان و ۱۷۳ آغازگر معادل ۱۹ درصد آغازگر نشان‌دار است.

جدول ۴. آغازگرها براساس نشان‌داری

مجموع آغازگرها	آغازگر	
	نشان‌دار	بی‌نشان
۹۰۱	۱۷۳ (۱۹٪)	۷۲۸ (۸۱٪)

نمودار ۴. آغازگرها براساس نشان‌داری

مثال ۱۱ نمونه‌هایی از آغازگرهای بی‌نشان و نشان‌دار را در نوشتار فارسی‌آموزان غیرایرانی نشان می‌دهد.

۱۱.

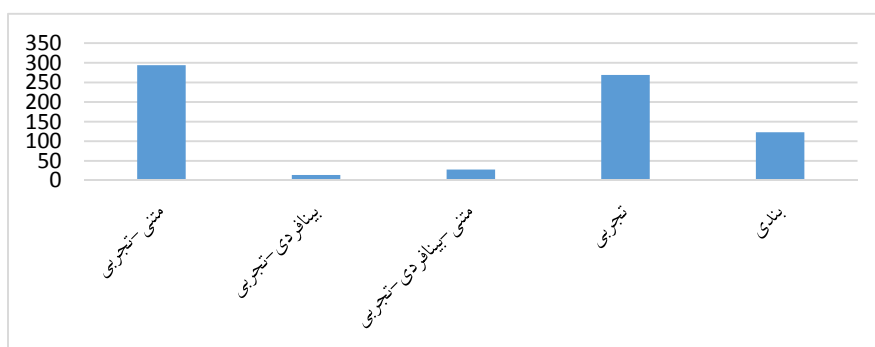
کشور	آغازگر بی‌نشان	آغازگر نشان‌دار	پایان‌بخش
روسیه	بچه‌های کوچک	-	پدر و مادر خودشان را می‌بینند.
روسیه	فرزندان	-	گل‌های زندگی ما هستند.
سوریه	-	به همین دلیل، امروزه	همه مردم در سراسر جهان برای ادامه تحصیل و کسب مدرک دانشگاهی علاقه‌مند هستند.
سوریه	-	هم‌چنین امروزه	همه‌چیز در این دنیا به علم و آموزش بستگی دارد.
لبنان	درحقیقت، من	-	صددرصد با این اعتقاد موافق هستم.
لبنان	آن‌ها	-	عبادت هستند.

۱.۲.۵ آغازگر بی نشان

داده‌های جدول ۵ و نمودار ۵ نشان می‌دهند که از مجموع ۷۲۸ آغازگر بی نشان، ۳۳۶ آغازگر معادل ۳۷ درصد از نوع مرکب، ۲۶۹ آغازگر برابر با ۳۰ درصد از نوع ساده، و ۱۲۳ آغازگر معادل ۱۴ درصد از نوع بندی است. بیش‌ترین بسامد استفاده از آغازگر مرکب بی نشان به ترتیب آغازگر متنی- تجربی ۲۹۴ مورد و معادل ۳۳ درصد، متنی- بینافردي- تجربی ۲۸ مورد و معادل ۳ درصد کل آغازگرها، و بینافردي- تجربی چهارده مورد و معادل ۱ درصد همه آغازگرهاست.

جدول ۵. آغازگرهای بی نشان

مجموع	بندی	ساده	مرکب		
	بندی	تجربی	متنی - بینافردي - تجربی	بینافردي - تجربی	متنی - تجربی
۷۲۸(٪۸۱)	۱۲۳(٪۱۴)	۲۶۹(٪۳۰)	۲۸(٪۳)	۱۴(٪۱)	۲۹۴(٪۳۳)

نمودار ۵. آغازگرهای بی نشان

مثال ۱۲ نمونه‌هایی از انواع آغازگر بی نشان را در نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی نشان می‌دهد.

۱۲.

کشور	نوع آغازگر	آغازگر بی نشان	پایان بخش
روسیه	مرکب	حتماً این درس‌ها را	پدر و مادر می‌دهند.
عراق	ساده	برخی از پدرها و مادرها	از لحاظ اقتصادی فکر می‌کنند.
پاکستان	بندی	و اگر کسی تربیت و رفتار خوبی نداشته باشد،	نمی‌تواند در جامعه زندگی کند.
لبنان	بندی	به‌حرف‌دیگر، هرچه میزان دانشش بیشتر شود،	انسان کامل‌تر می‌شود.

۲.۲.۵ آغازگر نشان‌دار

داده‌های جدول ۶ و نمودار ۶ نشان می‌دهند که از مجموع ۱۷۳ آغازگر نشان‌دار، تعداد ۱۲۰ آغازگر معادل ۱۳ درصد از نوع ساده و ۵۳ مورد برابر با ۶ درصد از نوع مرکب است. بیش‌ترین بسامد استفاده از آغازگر مرکب نشان‌دار به ترتیب عبارت‌اند از: متنی - تجربی با پنجاه آغازگر (۶ درصد)، متنی - بینافردی - تجربی با دو آغازگر (۰ درصد)، و بینافردی - تجربی با یک آغازگر (۰ درصد).

جدول ۶. آغازگرهای نشان‌دار

مجموع	آغازگر نشان‌دار			
	ساده	مرکب		
	تجربی	متنی - بینافردی - تجربی	بینافردی - تجربی	متنی - تجربی
۱۷۳ (٪۱۹)	۱۲۰ (٪۱۳)	۲ (٪۰)	۱ (٪۰)	۵۰ (٪۶)

نمودار ۶. آغازگرهای نشان‌دار

مثال ۱۳ نمونه‌هایی از انواع آغازگر نشان‌دار را در نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی نشان می‌دهد.

۱۳.

کشور	نوع آغازگر	آغازگر نشان‌دار	پایان‌بخش
تونس	ساده	در جهان	زبان گوناگون وجود دارد.
عراق	ساده	امروزه	ما را در جهان پیشرفت زندگی می‌کنیم.
عراق	ساده	امروزه	شکافه بین نسل‌ها درمورد فرزندان خیلی مهم است.
لبنان	مرکب	هم‌چنین، در گذشته،	تربیت و پرورش مختلف بود.
لبنان	مرکب	و درباره این دیدگاه	۳ مثال خواهم زد.

۳.۵ توزیع ملیتی آغازگرها

جدول ۷ آغازگرهای بی نشان و نشان دار را در بندهای خبری نوشته‌های فارسی آموزان غیرایرانی، به تفکیک ملیت فارسی آموزان، نشان می‌دهد.

جدول ۷. آغازگرهای بی نشان و نشان دار به تفکیک ملیت فارسی آموزان

ردیف	کشور	بی نشان		نشان دار	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	اردن	۱۶	٪۸۰	۴	٪۲۰
۲	افغانستان	۱۸	٪۹۵	۱	٪۵
۳	پاکستان	۲۶	٪۹۲	۲	٪۸
۴	تاجیکستان	۱۴	٪۸۲	۳	٪۱۸
۵	ترکیه	۱۴	٪۷۴	۵	٪۲۶
۶	تونس	۱۲	٪۶۳	۷	٪۳۷
۷	چین	۶۶	٪۸۵	۱۱	٪۱۵
۸	روسیه	۱۷	٪۹۴	۱	٪۶
۹	زیمبابوه	۴۵	٪۸۲	۱۰	٪۱۸
۱۰	سری لانکا	۱۷	٪۷۷	۵	٪۲۳
۱۱	سوریه	۵۶	٪۷۰	۲۳	٪۳۰
۱۲	عراق	۱۱۷	٪۷۸	۳۳	٪۲۲
۱۳	لبنان	۳۱۱	٪۸۲	۶۸	٪۱۸

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، فارسی آموزان افغانستانی و پس از آن فارسی آموزان روسیه‌ای، پاکستانی، چینی، تاجیکستانی، لبنانی، زیمبابوه‌ای، اردنی، عراقی، سری لانکایی، ترکیه‌ای، سوریه‌ای، و تونسی بیش‌ترین تا کم‌ترین آمار استفاده از آغازگرهای بی نشان را داشته‌اند. از سوی دیگر، فارسی آموزان تونسی و پس از آن فارسی آموزان سوریه‌ای، ترکیه‌ای، سری لانکایی، عراقی، اردنی، لبنانی، تاجیکستانی، زیمبابوه‌ای، چینی، روسیه‌ای، و افغانستانی بیش‌ترین تا کم‌ترین آمار استفاده از آغازگرهای نشان دار را دارند. با توجه به نمونه آماری نسبتاً پایین فارسی آموزان در تعداد قابل توجهی از ملیت‌ها، تحلیل تفاوت کاربرد آغازگرهای نشان دار و بی نشان چندان علمی نیست و فقط می‌توان گفت اختلاف میزان آغازگرهای نشان دار و بی نشان در بین فارسی آموزان ملیت‌های گوناگون ممکن است به تأثیر از متغیرهای دیگری هم چون جنسیت، زبان مادری، تحصیلات، و غیره باشد.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع مشخص شد که در بندهای خبری نوشتار فارسی آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی، بیش‌تر آغازگرها (۸۱ درصد) از نوع بی‌نشان‌اند. این نتیجه با نتیجه پژوهش کاظمی و افراشی (۱۳۹۱)، که بخشی از متون علمی فیزیک را در دو زبان فارسی و انگلیسی از منظر فرانتش متنی دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی بررسی کردند، با نتیجه پژوهش هادی‌زاده و قطره (۱۳۹۵)، که به بررسی انواع آغازگر در کتاب‌خواندن و درک مطلب فارسی ویژه فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان پرداختند، با یافته‌های پژوهش فهیم‌نیا (۱۳۸۹)، و هم‌چنین با نتیجه پژوهش رضاپور و سلطان‌احمدی (۱۳۹۳) هم‌سوست.

مجموع آغازگرهای مرکب و بندی (۵۷ درصد) نسبت به آغازگر ساده (۴۳ درصد) می‌تواند مؤید این فرض باشد که فارسی‌آموزان از مرحله نگارش ساده به مرحله نگارش پیشرفته‌تر گام نهاده‌اند. هم‌چنین، آمار ۱۴ درصد کاربرد آغازگر بندی نشان می‌دهد که این تعداد از فارسی‌آموزان در استفاده از بند وابسته، به‌عنوان بند آغازین، توانایی نسبی دارند. تعداد قابل توجه مجموع آغازگرهای متنی - تجربی (۳۸ درصد) و متنی - بینافردی - تجربی (۳ درصد) در گروه آغازگرهای مرکب نیز این فرض را ایجاد می‌کند که فارسی‌آموزان توانایی پیوند دادن بندها را دارند. تعداد اندک مجموع آغازگرهای بینافردی - تجربی (۲ درصد) و متنی - بینافردی - تجربی (۳ درصد) نیز می‌تواند این فرض را تقویت کند که فارسی‌آموزان توانایی کاربرد افزوده‌های وجهی را به‌اندازه کافی به‌دست نیاورده‌اند. از این رو، به تمرین بیش‌تر در این زمینه نیاز دارند. هم‌چنین، داده‌های مربوط به آغازگرهای نشان‌دار می‌تواند حاکی از آن باشند که فارسی‌آموزان توانایی استفاده از ظرفیت نشان‌داری زبان فارسی به‌منظور تأکید بر عناصر زبانی دل‌خواه را دارند.

داده‌های پژوهش متفاوت بودن بسامد آغازگرهای بی‌نشان در بندهای خبری نوشتار فارسی‌آموزان ملیت‌های مختلف را نیز تأیید می‌کند، هرچند بهتر است که میزان آغازگرهای بی‌نشان و نشان‌دار در نوشتار فارسی‌زبانان و فارسی‌آموزان غیرایرانی به‌طور هم‌زمان هم مورد بررسی قرار گیرد تا با مقایسه داده‌ها بتوان درمورد میزان توانایی فارسی‌آموزان در استفاده از ظرفیت نشان‌داری زبان فارسی دقیق‌تر بحث کرد.

داده‌ها نشان از برابری آغازگر ساده و آغازگر مرکب در بندهای خبری نوشته‌های فارسی‌آموزان غیرایرانی سطح تکمیلی دارد. هم‌چنین، یافته‌ها مؤید بیش‌تر بودن استفاده از آغازگر مرکب متنی - تجربی از سایر آغازگرهای مرکب در بندهای خبری

نوشتار فارسی آموزان سطح تکمیلی است. این موضوع با پژوهش دستجردی کاظمی (۱۳۹۰) هم‌سوست.

در این پژوهش، تنها به بررسی آغازگرها در بندهای خبری نوشته‌های فارسی‌آموزان پرداخته شده است و انجام پژوهش درباره میزان و انواع آغازگرها در بندهای پرسشی، امری، و تعجیبی در نوشتار یا گفتار فارسی‌آموزان غیرایرانی با سطوح مهارت زبانی گوناگون برپایه پیکره نوشتاری یا گفتاری گسترده‌تر می‌تواند تصویر کامل‌تر و دقیق‌تری از نوشتار یا گفتار فارسی‌آموزان در اختیار مدرسان و پژوهش‌گران قرار دهد.

پی‌نوشت

۱. همه مثال‌ها برگرفته از پیکره موردپژوهش است.

کتاب‌نامه

- دبیرمقدم، محمد (۱۳۸۳)، «زبان‌شناسی نظری، پیدایش و تکوین دستور زایشی»، تهران: سمت.
- دبیرمقدم، محمد (۱۳۸۴)، «زبان‌شناسی نوین: دستاوردها و افق‌ها»، در: *مجموعه مقالات نخستین همایش زبان‌شناسی و آموزش زبان*، تهران: سمت.
- دستجردی کاظمی، مهدی (۱۳۹۰)، «توصیفی از گفتار دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در نظریه نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی: فرانقش متنی»، *دوفصل‌نامه علمی- پژوهشی زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء (س)*، س ۲، ش ۵.
- رستم‌بیک تفرشی، آتوسا و احمد رضمانی واسوکلاهی (۱۳۹۰)، «توصیف انواع آغازگر در بیان نوشتاری دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی مقاطع مختلف شهر تهران بر مبنای فرانقش متنی دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی»، *کودکان استثنايي*، ش ۳.
- رضابور، ابراهیم و زهرا سلطان‌احمدی (۱۳۹۳)، «بررسی فرانقش متنی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی سطح متوسط و پیشرفته بر مبنای دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی»، در: *مجموعه مقالات همایش آموزش زبان و ادبیات فارسی*.
- سیدی، سیدحسین و سمیه بیگ‌قلعه جوقی (۱۳۹۸)، «تحلیل گفتمان دو سوره فلق و ناس براساس الگوی فرانقش متنی هالییدی»، *فصل‌نامه علمی- پژوهشی پژوهش‌های ادبی- قرآنی*، س ۷، ش ۱.
- صحرايي، رضامراد و اسماعیل صفایی‌اصل (۱۳۹۶)، «نظام آغازگر در دو زبان فارسی و انگلیسی: مطالعه‌ای رده‌شناختی»، *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، س ۱۰، ش ۱۸.

عرب زوزنی، محمدعلی و محمدرضا پهلوان‌نژاد (۱۳۹۲)، «بررسی آغازگر نشان‌دار و بی‌نشان در کتب انگلیسی مقطع متوسطه در ایران، براساس رویکرد نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی»، دوماه‌نامه‌ جستارهای زبانی، دوره ۶، ش ۳.

فهم‌نیا، فرزین (۱۳۸۹)، «توصیف و تحلیل نقش‌گرایانه آغازگر از منظر رویکرد هلیدی، در متن کتاب‌های فارسی و انشای دانش‌آموزان دبستان»، زبان و زبان‌شناسی، دوره ۶، ش ۱۲.

کاظمی، فروغ و آریتا افراشی (۱۳۹۱)، «بررسی انواع آغازگر در متون تخصصی فیزیک فارسی و انگلیسی از منظر فرانتش متنی نظریه نقش‌گرای هلیدی»، دوفصل‌نامه علمی - پژوهشی زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء (س)، دوره ۴، ش ۸.

نبی‌فر، نساء (۱۳۹۲)، «مطالعه هفت سوره از جزء سی‌ام قرآن کریم برپایه دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی»، دوفصل‌نامه تخصصی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای قرآن کریم، س ۴، ش ۲.

نیک‌نام، کاووس (۱۳۷۹)، بررسی و توصیف و مقایسه ساختارآغازگی گفتمان‌گونه‌های علمی و داستان‌های کوتاه در زبان فارسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز.

هادی‌زاده، محمدجواد و فریبا قطره (۱۳۹۵)، «بررسی انواع آغازگر (براساس فرانتش متنی دستور نظام‌مند - نقش‌گرای هلیدی) در کتاب‌خواندن و درک مطلب فارسی ویژه فارسی‌آموزان غیرفارسی‌زبان»، در: مجموعه مقالات نخستین همایش ملی واکاوی منابع آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.

Ghadessy, Mohsen (1995), *Thematic Development of English Texts*, A&C Black.

Halliday, M. A. K. and Ch. Matthiessen (2004), *Halliday's Introduction to Functional Grammar*, London: Routledge.

Thompson, Geoff (2014), *Introducing Functional Grammar*, London: Routledge.